

Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки

Концепт ОДЯГ є авторським конструктом, який допомагає виявити національно-культурну специфіку одягу, а також сприяє кращому уявленню про одяг та його елементи носіями англійської та української етнокультур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеної розвідки підсумуємо: 1) концепт ОДЯГ є ментальним національно-специфічним утворенням зі своєрідною структурою, ядро якої формують лексеми *clothes* та *одяг* і концептуальні метафори ‘дорогий – дешевий’, ‘бідний – багатий’, ‘чоловік – жінка’, ‘молодий – старий’, ‘повсякденний – святковий’, ‘весілля – похорон’, ‘зима – літо’, периферія включає різноманітні синонімічні варіанти зазначених лексем і ФО та паремії, які доповнюють концепт асоціативно-образними уявленнями; 2) диференційність менталітету розглядається у лакунарних назвах одягу та пареміях в обох досліджуваних мовах; 3) для української мовної спільноти суттєвою є ознака «засіб вдягання одягу», натомість для англійців важливим є «виробник одягу», завдяки чому визначається антропоцентричність номінацій одягу в англійській мові.

Одним із перспективних напрямків подальшого зіставно-типологічного дослідження одягу є виявлення та аналіз лінгвокогнітивних моделей артефактуальних номінацій одягу в англійській та українській мовах.

Список використаної літератури

1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 592 с.
2. ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Етимологічний словник української мови : у 7 т. – К. : Наук. думка, 2004. – Т. 4. – 543 с.
4. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. : MGU, 1996. – 245 с.
5. Лакофф Дж. Когнитивное моделирование / Дж. Лакофф // Язык и интеллект : [сборник] ; [пер. с англ. и нем.]. – М. : Прогресс, 1996. – С. 143–184.
6. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України : [курс лекцій] / А. Пономарьов. – К. : Либідь, 1996. – 272 с.
7. Потапенко О. І. Шкільний словник з українознавства / О. І. Потапенко, В. І. Кузьменко. – К. : Укр. письменник, 1995. – 291 с.
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
9. Bartmiński J. Profile a podmiotowa interpretacja świata / J. Bartmiński, S. Niebrzegowska // Profilowanie w języku i w tekście. – Lublin, 1998. – S. 211–224.
10. Longman Dictionary of Contemporary English / [ed. D. Summers]. – L. : Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.
11. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com/>
12. Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary / [ed. A. P. Carier]. – Oxford : Oxford University Press, 1992. – 1081 p.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.

УДК 811. 111'373.7

К. Ю. Савчук – аспірант Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

**Інтерпретація поняття «фразеологічна картина світу»
(на прикладі американського варіанта англійської мови)**

*Роботу виконано на кафедрі англійської мови
ЧНУ ім. Юрія Федьковича*

Статтю присвячено дослідженню такого феномену, як фразеологічна картина світу, що є основним носієм культурного досвіду, традицій та звичаїв певної нації.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, концептуальна картина світу, фразеологічна картина світу.

© Савчук К. Ю., 2012

Савчук К. Ю. Интерпретация понятия «фразеологическая картина мира» (на примере американского варианта английского языка). Стаття посвящена исследованию такого феномена, как фразеологическая картина мира, что является основным носителем культурного опыта и традиций каждой нации.

Ключевые слова: картина мира, языковая картина мира, концептуальная картина мира, фразеологическая картина мира.

Savchuk K. Yu. Interpretation of the Phraseological World View Notion (on the Example of American Variant of the English Language). The article deals with the phraseological world view analysis, being the main describer of culture and traditions of a certain nation.

Key words: world view, language world view, conceptual world view, phraseological world view.

Постановка наукової проблеми та її значення. Терміни «картина світу», «мовна картина світу», «концептуальна картина світу» широко використовуються у лінгвістичних дослідженнях різного спрямування. Особливу увагу в сучасній лінгвістичній науці привертають дослідження, присвячені такому феномену, як мовна картина світу. Робляться також спроби дослідити саму картину світу та зрозуміти, чи є вона універсальною та єдиною для кожної людини. Цю проблематику досліджували такі науковці, як Ю. Д. Апресян, В. І. Карасік, Ю. Н. Караулова, Є. С. Кубрякова, В. І. Постовалова, Б. А. Серебренников та ін.

Вважаємо, перш ніж переходити до опису фразеологічної картини світу, потрібно спочатку описати кожну із названих вище термінів. Феномен поняття картини світу має досить довгу історію розвитку і його активно використовують вчені не лише в галузі лінгвістики, а майже в усіх науках: філософії, культурології, історії, етнографії, соціології, психології, літературознавстві і т. п. У теперішній час термін «мовна картина світу» як відображення картини світу в мові став досить популярним. Під мовною картиною світу вчені розуміють виражену за допомогою різноманітних мовних засобів, системно впорядковану, соціально важливу модель знаків, яка вміщує у собі інформацію про навколишній світ. Основою мовної картини світу є так звана концептуальна картина світу, у формуванні якої беруть участь різноманітні типи мислення, у тому числі й невербальні.

Ми вважаємо, що мовна картина світу – це вербально виражений результат духовної активності людини як суспільної істоти. Фразеологічна картина світу є порівняно стабільною частиною мовної картини світу. Ядро фразеологічної картини світу складають різноманітні фразеологічні одиниці. На наш погляд, саме у фразеологічних одиницях відображається бачення світу, національна культура, традиції та звичаї певного народу. Тому дослідження фразеологічного фонду певної мови, що містить у собі закодовану та основну інформацію про певну націю, основні цінності – і моральні, і духовні – певного народу, безсумнівно, є перспективним напрямом лінгвістичного дослідження, яке дасть змогу краще зрозуміти представників різних культур та сприятиме їхньому взаємному духовному збагаченню.

Мета нашого дослідження – дати визначення терміна «фразеологічна картина світу» та детально описати цей феномен. Оскільки в нашій статті ми досліджуємо фразеологічну картину світу на прикладі американського варіанта англійської мови, нашим завданням є також дослідження американських фразеологічних одиниць, щоб за їх допомогою описати й показати основну і закодовану в них інформацію про певну націю, оскільки саме фразеологічні одиниці фіксують та передають від покоління до покоління культуру, традиції та основні цінності нації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Серед різноманітних систем мовних засобів (лексичних, граматичних), які є компонентами мовної картини світу, особливістю фразеологічної картини світу є її властивість у найбільш яскравій образній формі виражати дух народу, його менталітет, закріплювати культурно-історичний досвід пізнання світу у вигляді образних сталих зворотів. Тому ми можемо зробити висновок, що фразеологічна картина світу вміщує у собі не лише раціональну, а й емоціональну інформацію про дійсність.

Як ми вже зазначали вище, ядро фразеологічної картини світу – фразеологічні одиниці, які є носіями культури, зберігають інформацію щодо історії, етнографії, національної психології, національної поведінки певного народу. Кожний фразеологізм – це носій культурної інформації певної нації, у якому відображається історичне, культурне й духовне життя певного народу. Ідіоматика, за визначенням А. М. Бабкіна, є «святим національної мови, де досить чітко відображається дух певної нації та проявляється уся своєрідність нації» [1, 220]. В. Н. Телія стверджує, що «система образів, які лежать в основі фразеологізмів, відображає світобачення та пов'язана із матеріальною, соціальною та духовною культурою певної мовної спільноти» [3, 215].

Фразеологія є фрагментом мовної картини світу. «Фразеологічні одиниці завжди направлені на суб'єкт, тобто вони виникають не тільки для того, щоб описати навколишній світ, а ще й для того, щоб оцінювати його та виражати стосовно цього навколишнього світу своє суб'єктивне ставлення» [2, 82]. В. А. Маслова також досить лаконічно та чітко визначає значення та призначення фразеологізму, оскільки вважає його «душею кожної національної мови, який своїм власним та унікальним чином виражає дух та своєрідність нації» [2, 82].

Центром фразеологічного значення, звісно ж, є сама людина та її бачення світу. Світ навколо людина передусім порівнює із собою, проводячи певні аналогії із будовою свого тіла, із певними своїми вчинками та діями, своїми якостями. Це, зокрема, проявляється у використанні як компонентів фразеологічної одиниці слів, що позначають частини тіла людини, певні інтелектуальні та емоційні процеси, різноманітну діяльність людини: фізичну, трудову або мовленнєву. Отож наведемо приклади фразеологічних одиниць, використовуючи саме американський варіант англійської мови.

У фразеологічному фонді американського варіанта англійської мови ці одиниці посідають значне місце. Ми згрупували ці фразеологічні одиниці задля зручності їх подання таким чином:

– фразеологізми, які стосуються частин тіла людини: **to get in someone's hair** (to bother someone); **shoot off one's mouth** (express one's opinions loudly); **jump down someone's throat** (become angry with someone); **pay through the nose** (pay too high a price); **tongue-in-cheek** (not serious); **pull someone's leg** (fool someone); **play it by ear** (improvise as one goes along); **stick out one's neck** (take a risk); **shake a leg** (hurry); **all thumbs** (clumsy); **not have a leg to stand on** (to have no good defense for one's opinions or actions); **get off someone's back** (stop bothering someone);

– інтелектуальних процесів: **dumb as a box of rocks** (extremely stupid); **have rocks in one's head** (to be stupid; not have good judgment); **dream of** (to think about seriously; think about with the idea of really doing; consider seriously); **food for thought** (something to think about or worth thinking about; something that makes you think); **have a good head on one's shoulders** (to be smart; intelligent; well educated); **have got it up there** (to be intellectually superior; to be smart); **have something on the ball** (to be smart, clever; to be skilled and have the necessary know-how);

– емоційних процесів: **hit the ceiling** (become very angry); **turn someone off** (disgust someone); **bear a grudge** (to persist in bearing ill feeling toward someone after a quarrel or period of hostility); **bear with** (to have patience with; not get angry with); **high as a kite** (as excited and happy as one can possibly be); **have a heart** (to stop being mean; be kind, generous, or sympathetic); **heap coals of fire on one's head** (to be kind or helpful to someone who has done wrong to you, so that he is ashamed); **drool over** (to show too much love to the point of being disgusting); **fall head over heels in love** (completely and deeply in love); **fall in love** (to begin to like or love very much);

– фізичної діяльності: **breeze in** (to walk into a place casually); **bum around** (to aimlessly wander in no definite direction, like a vagabond); **bend over backwards** (try very hard); **jump the gun** (to be hasty); **fork over** (hand over, give); **to fly a kite** (to go away); **beat the pants off** (to give someone a severe physical beating); **mess up** (to beat up someone physically); **breathe down one's neck** (to follow closely; threaten from behind; watch every action); **dog one's steps** (to follow someone closely); **follow up** (to chase or follow closely and without giving up); **give chase** (to chase or run after someone or something); **have the constitution of an ox** (to be able to work extremely hard and to have the stamina to overcome misfortune);

– трудової діяльності: **hit on all cylinders** (to think or work well; to use all your ability); **have the constitution of an ox** (to be able to work extremely hard and to have the stamina to overcome misfortune); **knock oneself out** (to work very hard; make a great effort); **back to the salt mines** (back to the job; back to work; back to work that is as hard or as unpleasant as working in a salt mine would be); **bear down** (to press or push harder; work hard at; give full strength and attention); **bed of roses or bowl of cherries** (a pleasant easy place, job, or position; an easy life);

– мовленнєвої діяльності: **shoot the breeze** (chat informally); **mind one's P's and Q's** (take care in speech and action); **compare notes** (to exchange thoughts or ideas about something; discuss together); **hash out** (to talk all about and try to agree on; discuss thoroughly); **iron out** (to discuss and reach an agreement); **engage in small talk** (to converse with a stranger or casual acquaintance about matters of no great importance in order to make the time go faster); **make small talk** (have a general idle conversation).

У фразеологічних одиницях зафіксовано усю історію розвитку нації, її основні цінності, риси характеру людей, звичаї, побут, ставлення до навколишнього світу, певні культурні надбання. Так, наприклад, фразеологічні одиниці **first father** (an early emigrant to America) або **first planter** (any of

those who planted the earliest British colonies in the present US) розповідають про заселення американського континенту; фразеологізм *new ground / land* (*land which has just been cleared for cultivation*) відображає сприйняття поселенцями самих себе (вони бачать себе засновниками нового світу та нового суспільства); такі фразеологічні одиниці, як *remember the Alamo or remember Pearl Harbor* (*this is often heard when one wants to issue a warning in jest, meaning, «Don't forget history; we can climb out of any misery»*) та *Custer's last stand* (*from American history: a form of desperate resistance ending in one's extermination, as happened to the famous American officer named Custer while fighting the Indians*) розкривають нам не лише важливі історичні події, які відбувалися у США, а й показують нам повагу американської нації до своєї історії.

Отже, сукупність усіх фразеологічних одиниць певної мови, які відображають життя у всіх його проявах, лінгвісти і називають фразеологічною картиною світу.

Важливо наголосити на тому, що в кожній конкретній мові фразеологізми називають, на відміну від лексики, лише окремі, актуальні для людини та її життєдіяльності фрагменти світу, причому те, що актуально для одного народу, може бути неактуальним для іншого. Так, наприклад, для американської нації проблема тероризму та безпеки нації є основним, ключовим питанням сьогодення, особливо після жакливого трагедії – терористичної атаки 9 вересня 2001 року. Ця подія відобразилася у таких новостворених фразеологічних одиницях, як *ground zero* (*the place in New York City where the World Trade Center stood that was brought down by suicide terrorists*); *total terrorist* (*a stern or harsh person, such as a teacher or a parent*).

Висновки. Отже, фразеологічна картина світу – це універсальна, властива усім мовам образна система мовних одиниць, які передають особливості національного світобачення. Проте слід пам'ятати, що фразеологічна картина світу є специфічною для кожної окремої мови та має фрагментарний характер, оскільки не кожне явище навколишнього світу відображається у мові у вигляді фразеологічного значення чи фразеологічної одиниці. Фразеологічна картина світу виступає як сукупність знань про світ та може надавати повну характеристику певної нації чи народу.

Перспективи подальшого дослідження. Вважаємо перспективним подальше дослідження фразеологічної картини світу американської нації з метою розкриття культурного коду цієї нації.

Список використаної літератури

1. Бабкин А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники / А. М. Бабкин. – Л. : Наука, 1970. – 264 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208с.
3. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288с.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.

УДК 811.112.2'373.72

Н. В. Тебеніхіна – аспірант Київського національного
лінгвістичного університету

Фразеологічні засоби вербалізації лінгвокультурного концепту SEELE / ДУША в німецькій мові

*Роботу виконано на кафедрі німецької філології
Київського національного лінгвістичного університету*

Статтю присвячено визначенню поняття концепту, його місця й ролі у формуванні мовної картини світу. У роботі здійснено спробу окреслити специфічні риси концепту SEELE / ДУША в мовній свідомості німецького народу.

Ключові слова: концепт, картина світу, мовна картина світу, душа, культура, етнос.